

A jövő nemzedékek szószólójának közleménye az Alkotmánybíróság klímátörvénnyel kapcsolatos 5/2025. (VI. 30.) AB határozata kapcsán

Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek szószólója felhívja a figyelmet arra, hogy – miként az Alkotmánybíróság a Klímátörvény¹ 3. § (1) bekezdését megsemmisítő döntésében megfogalmazta – „a P) cikk (1) bekezdésében foglalt alaptörvényi célok elérése kizárólag abban az esetben lehetséges, ha a P) cikk (1) bekezdése védelmi köre a klímára, mint természeti és kulturális erőforrások megóvásához nélkülözhetetlen környezeti elemre kiterjed, a klíma változása ugyanis közvetlenül és alapvetően befolyásolja a nemzet közös örökségébe tartozó természeti értékek állapotát és fennmaradását.”² E ponton a határozat kiemeli, hogy az Alkotmánybíróság megkeresésére adott állásfoglalásban a szószóló – miként azt évek óta teszi – hangsúlyozta, hogy a P) cikk rendszertani értelmezésével az éghajlatra is kiterjedő holisztikus felfogás áll összhangban. A szószóló rögzítette, hogy a Klímátörvény értékelésénél az Alaptörvény P) cikke közvetlenül releváns, hiszen védelmi körébe a légkör, valamint a stabil és a társadalom számára veszélyes hatásokkal nem járó, élhető és biztonságos éghajlat is egyértelműen beletartozik. Mindezek értelemszerűen részei a védendő tárgykör rendszerének, melynek egyes elemeit az Alaptörvény ugyan példálódzóan sorolja fel, de kiterjesztő értelemben, hiszen a P) cikk nem határozza meg taxatív módon a nemzet közös örökségének körét. Nem lehet kérdéses, hogy stabil és biztonságos éghajlati rendszer nélkül a nemzet közös örökségébe tartozó értékek léte és megőrzése lehetetlenné válik.

Az Alkotmánybíróság döntésében kiemelte, abban az esetben, ha „*valamely stratégia elfogadója valamely szakkérdésben szakmai szempontok alapján a Klímatv. rendelkezéseinél ambiciózusabb célkitűzéseket fogalmaz meg, úgy az Alaptörvényből fakadó követelmények, különösen az elővigyázatosság és megelőzés elveinek maradéktalan érvényre juttatása ezen szigorúbb célkitűzések követését és megvalósítását követeli meg. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó jogállamiság és különösen a jogbiztonság és normavilágosság követelményei alapján ugyanakkor kívánatos, hogy az egyes stratégiákban megfogalmazott célok ne csupán ne álljanak ellentétben a magasabb szintű jogszabályokban megfogalmazott célokkal, hanem azokkal kifejezetten összhangban legyenek. Különösen igaz ez akkor, ha az*

¹ A klímavédelemről szóló 2020. évi XLIV. törvény. Az 5/2025. (VI. 30.) AB határozatban használt rövidítése: Klímatv.

² 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [88]

*adott kérdés mind a jelen, mind a jövő nemzedékek, mind pedig a természeti erőforrások megóvása szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír.”*³

Az Alkotmánybíróság – új gondolattal egészítve ki a visszalépés tilalmának e téren meghatározó követelményét – azt is hangsúlyozta, hogy *„amíg a visszalépés tilalmának elve jogi természetét tekintve statikus, addig az elővigyázatosság és megelőzés elvei dinamikus követelményt támasztanak a jogalkotóval és a jogalkalmazóval szemben, és megkövetelik a környezet és természet védelmére vonatkozó szabályozás folyamatos felülvizsgálatát, és szükség esetén a szabályozás (a jogszabályokkal biztosított védelmi szint) szigorítását. Valamely jogi szabályozás hosszabb időn keresztüli változatlansága éppen ezért ugyan formálisan nem sérti a visszalépés tilalmának elvét (formális visszalépés hiányában), ám tartalmi értelemben mégis elképzelhető, hogy a korábban (a tudományos bizonyosság szabályozás megalkotásakor) szintjének változása miatt) még az elővigyázatosság és megelőzés elvéből fakadó követelményeket teljesítő szabályozás utóbb nem csupán elavulttá, hanem egyben alaptörvényellenessé is válik. A természeti erőforrásaink, illetőleg a jövő nemzedékek életfeltételeinek tényleges védelme ugyanis nem azonosítható egy pillanatnyi jogalkotási kötelezettség pusztán formális, egyszeri teljesítésével: ez a védelmi kötelezettség „az államot és mindenkit” „mindenkor” (azaz folyamatosan) terhel.”*⁴ Így tehát az is lehet visszalépés, ha nem követjük megfelelően a változásokat, vagyis a szabályozásban valójában nem lépünk előre.

Az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet arra, hogy a *„klímaváltozás elleni küzdelem három kiemelt területe a mitigáció, az adaptáció és a reziliencia, melyek csak együttesen lehetnek alkalmasak arra, hogy biztosítsák az Alaptörvény P) cikke hatálya alá tartozó, a nemzet közös örökségének részét képező vagyontárgyak megóvását, valamint az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdéséből, XX. cikk (1) bekezdéséből és XXI. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelmények maradéktalan érvényesülését.”*⁵

A döntés szintén kiemelte, hogy a Klímátörvény nem tartalmaz sem a széndioxid-elnyelő kapacitás, sem pedig az adaptáció-reziliencia kérdésével kapcsolatosan kifejezett előírást. Miközben azok egyenlő fontossággal bíró jogi eszközök és csak együttesen lehetnek alkalmasak arra, hogy hatékonyan biztosítsák a klímaváltozás elleni fellépés jogi kereteit, amelyek az Alaptörvény P), XX. és XXI. cikkeiből fakadó követelmények.⁶ Ebből következően *„az erőforrások védelmét, fenntartását és jövő nemzedékek számára történő megőrzését*

³ 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [101]

⁴ 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [120]

⁵ 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [125]

⁶ 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [127]

mindenkire kötelező jogszabályban átfogóan biztosító, megismerhető, betartható és számonkérhető (betartatható) jogi szabályozás hiányában a jogi szabályozás Alaptörvényből levezethető lényeges tartalma hiányos, mely hiányosság formai értelemben az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, tartalmi értelemben pedig az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése, XX. cikk (1) bekezdése és XXI. cikk (1) bekezdése sérelmét eredményezi.”⁷

A szószóló üdvözli, hogy az Alkotmánybíróság számos tudományos-szakmai véleményt hallgatott meg a döntés meghozatala során, illetve a társadalmi szervezetekre, azok beadványaira is reagált. Ezzel döntésében is erősítette, hogy e téren a tudomány szerepe kiemelkedő, illetve a klímaváltozásban mindenki érintett, ezért mindenkinek felelőssége van, az egyéntől az országokon át a világméretű összefogásig. Az Alkotmánybíróság ezen döntése összefoglalja a környezetvédelemre vonatkozó alkotmánybíróági gyakorlat 30 évét, melynek keretében azt is rögzíti, hogy a 14/2020. (VII. 6.) ABH megállapításait „a P) cikk (1) bekezdése szerinti valamennyi természeti értékre vonatkozóan irányadónak tekinti, és a Kárpát-medence természet adta természeti erőforrások védelmére, a jelen és a jövő generációk számára történő megóvására, valamint hosszú távon is fenntartható használatának és hasznosítására vonatkozó kötelezettséget általában is a történeti alkotmány olyan vívmányának tekinti, melyet az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése értelmezése során az R) cikk (3) bekezdésének megfelelően figyelembe kell venni.”⁸ A döntés emellett a vonatkozó nemzetközi gyakorlatot is ismerteti.

A határozat kapcsán a szószóló rámutat arra, hogy az Alkotmánybíróság ismételten és nyomatékosan hangsúlyozza az erdők, erdőségek, fák fontosságát. Az erdők többek között fontos szerepet játszanak a klímaváltozás elleni küzdelemben is, a fotoszintézis során a széndioxidot megkötik, ezáltal csökkentik a légkör széndioxid tartalmát. A talajfelszín klímáját ellenben kedvezőtlenül befolyásolja a korábbi kedvező mikroklimát megszüntető erdei tarvágások gyakorlata. A természetes felszínborítottság növelése már rövid távon is alkalmas a klímaváltozáshoz kapcsolódó mitigációs célok javítására, és ennek elsődleges eszköze a gyepterületek és a természetes állapotú erdők arányának növelése. Ez már csak azért is igaz, mert a felszínborításban okozott negatív változások az üvegházhatású gázok kibocsátásával egyenrangú terhelést jelentenek. A döntés e megállapításaira is tekintettel a szószóló ismételten felhívja a figyelmet arra, hogy az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra tekintettel kihirdetett veszélyhelyzeti rendeletek törvényi szintre emeléséről szóló 2025. évi L. törvény erdőkre, erdőgazdálkodásra vonatkozó előírásai, különösen melyek szélesebb körben teszik

⁷ 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [127]

⁸ 5/2025. (VI. 30.) ABH, Indokolás [42]

lehetővé a tarvágást, ellentétesek az Alkotmánybíróság e döntésével is, így tehát nem felelhetnek meg az Alaptörvény jelen nemzedékek egészséges környezethez, testi és lelki egészséghez való jogainak, továbbá a jövő nemzedékek érdekeinek védelmére vonatkozó követelményeinek sem. Szembe mennek továbbá a klímaváltozás mind mitigációs, mind adaptációs, mind pedig rezilienciával kapcsolatos szempontjaival, cselekvési irányjaival.

A szószóló fontosnak tartja továbbá, hogy az Alkotmánybíróság határozata kiemelt figyelmet fordított a különböző stratégiák szerepére; ezek közül is fokozottan foglalkozik a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiával, valamint a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács ezt nyomon követő előrehaladási jelentéseivel. A stratégiák és a környezetvédelmi tervezés jelentősége kapcsán a szószóló a közelmúltban egy elvi állásfoglalásban foglalkozott a környezetvédelmi szempontok érvényesítésére irányuló tervezéssel.⁹ Mindezekre figyelemmel emlékeztetni kell arra is, hogy a 2025-ös évtől irányadó fenntartható fejlődési keretstratégia a mai napig nem került elfogadásra, holott elfogadása – a határozatból adódóan is – sürgetően szükséges.

A szószóló az Alkotmánybíróság e döntését üdvözölve fontosnak tartja kiemelni, hogy a klímaváltozás kérdései, vagy ha úgy tetszik, kihívásai semmiképpen sem választhatók el a környezetvédelem kérdéseitől, hanem azzal csak együtt, integráns rendszerben értelmezhetők. Mindebből következően az Alkotmánybíróság döntése folytán a megállapított – mulasztásból eredő – jogalkotási kötelezettség teljesítésének fontosságán túl ismételten fel kell hívni a figyelmet a környezetvédelem terén egyébként már kialakított és ismert alapjogi keretek betartásának és betartatásának haladéktalan szükségességére is.

⁹ A jövő nemzedékek szószólójának elvi állásfoglalását a környezetvédelmi szempontok érvényesítésére irányuló tervezés szerepéről (2025. június 04.) https://www.ajbh.hu/documents/10180/0/2227-2025_Kv_tervezes_elvi_allasfoglalas.pdf